

SOFOKLÉS

ANTIGONÉ (ANTIGÓNA)

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

KREÓN <i>k Antigoně</i>	ANTIGONÉ
Ty ta, jež kloníš hlavu k zemi, slyš: Zda znáš se k činu, či jej zapíráš?	Ó znala, jak by ne: byl znám přec všem.
ANTIGONÉ	KREÓN
Já znám se k němu, nezapírám nic.	A osmělila ses jej přestoupit?
KREÓN <i>k hlídači</i>	ANTIGONÉ
Ty můžeš odtud volně odejít, kam chceš: jsi zproštěn těžké viny té.	Ten zákaz přec mi neohlásil Zeus, ni Diké, družka bohů podsvětních, zde takové nám řády nedala. A nemyslila jsem, že takovou má moc tvůj zákaz – dal jej smrtelník! – že moh' by platit víc než napsané a neochvějné bohů zákony. Ty nežijí jen včera nebo dnes, však věčně, aniž víme, kdo je dal.
Hlídač <i>se vzdálí.</i>	
KREÓN <i>k Antigoně</i>	
A ty mi pověz – zkrátka, bez oklik – Zda znalas vyhlášku a zákaz můj?	

(SOFOKLÉS. *Tragédie*. Přeložil Ferdinand Stiebitz. Praha: Svoboda, 1975)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je asi ze třetiny hry, kdy je Antigoné dopadena poté, co pohřbila svého bratra Polyneika proti zakazu krále Kreóna.

Antigoné hovoří se svou mladší sestrou Isméné o tom, že by ráda pohřbila svého bratra Polyneika. Musí to udělat tajně, protože thébský král Kreón pohřeb zakázal. Isméné je zděšená, nechce se stavět proti vůli krále.

Kreón promlouvá ke sboru a jeho náčelníkovi a vysvětluje, proč si nepřije Polyneikův pohřeb. Pokud by ho chtěl někdo pohřbit, má být zabit. Hlídač mu sděluje, že už někdo Polyneika pohřbil. Kreón zuří a chce najít viníka. Hlídač zanedlouho přichází s tím, že tím viníkem je Antigoné, kterou u hrobu chytil. Antigoné vše hrdě přiznala.

Kreón trvá na tom, aby byla potrestána smrtí, nepomůže ani přímluva Kreónova syna a Antigonina snoubence Haimóna. Kreón hodlá ušetřit Isméné, ale Antigoné chce zavřít do jeskyně. Až věštba slepého Teiresia Kreóna přesvědčí. Teiresiás Kreóntovi řekne, že pokud zahubí Antigoné, způsobí si vlastní zkázu.

Kreón s družinou odchází vysvobodit Antigoné z jeskyně, ale nacházejí ji oběšenou. U jejích nohou leží mrtvý Haimón – zabil se pro svou milou. Když se o smrti svého syna dozví Kreónova manželka Euridyka, i ona se zabije.

- **téma a motiv**

téma: přiznání viny

motivy: vina, zákaz, Zeus, smrtelník

- **časoprostor**

prostor: starověké Řecko, město Théby

čas: starověk, není přesně dáno

- **kompoziční výstavba**

Antická dramata mají 5 dějství. V tomto překladu hra na dějství rozdělená není.

tradiční výstavba: expozice, kolice, krize, peripetie, katastrofa

místy retrospektiva: na začátku hry vykládá Antigona Isméné o důvodu, proč chce pohřbít Polyneika

- jinak se děj odvíjí chronologicky

- **literární forma, druh a žánr**

drama, drama, tragédie

- **vypravěč / lyrický subjekt**

V dramatu se projevuje pouze ve formě scénických poznámek.

- **postava**

Antigoné – dcera krále Oidipa, odhodlaná pohřbít svého bratra i přes zákaz, odvážná, postavila se svému osudu

Isméné – sestra Antigoné, méně odvážná

Kreón – thébský král, budoucí Antigónin tchán, nezná slitování, mstivý a zásadový

Haimón – Antigónin snoubenec, snaží se přesvědčit otce, aby Antigónu neposlala na smrt, ale marně

Teiresiás – slepec

Euridyka – Kreónova manželka, zlomená synovou smrtí páchá sebevraždu

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč jednotlivých postav: Kreón, Antigoné

scénické poznámky: *k Antigoně, k hlídači, Hlídač se vzdálí.*

- **typy promluv**

Dialog Antigoné a Kreóna.

- **veršová výstavba**

Drama je veršované, ale nerýmované.

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

otázka *Zda znáš se k činu, či jej zapíráš?; Zda znalas vyhlášku a zákaz můj?, A osmělila ses jej přestoupit?*

Inverze *jsi zproštěn těžké viny té*

vsuvka *– zkrátka, bez oklik –, – dal jej smrtelník! –*

knižní slovo *ni*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

personifikace *má moc tvůj zákaz; bohů zákony. / Ty nežijí jen včera*

epiteton *napsané a neochvějné bohů zákony*

Literárněhistorický kontext

• kontext autorovy tvorby

- 5. st. př. n. l.

Sofokles (496–406 př. n. l.)

- z Athén, starořecký básník, politik, dramatik, kněz
- ze zámožné rodiny (otec měl dílnu na výrobu zbraní)
- gymnastické a múzické vzdělání – fyzicky zdatný, vedl pěvecký sbor
- pokladník athénské námořní společnosti
- působil jako strateg ve válce u Samu (441/440 př. n. l.)
- zastával funkci přebula (komisaře)
- po smrti uctíván, měl přátelskou optimistickou povahu
- jeho celoživotní láskou byly Athény

- zvítězil na dionýském festivalu (porazil Aischyla) celkem 24x

- v počátečních hrách sám hrál
- tematika z mytologie, řecké město Théby
- napsal 123 tragédií, dochovalo se pouze 7 her
- zavedl třetího herce a kulisy
- postavy jsou nedokonalé, chybují
- soustřeďuje se na ženské hrdinky

Král Oidipus – nejoceňovanější hra, ovlivnila i moderní psychologii (Sigmund Freud – oidipovský komplex)

dochované hry: *Aiás*, *Oidipus na Kolónu*, *Trachiňanky*, *Elektra*, *Filoktétés*

• literární / obecně kulturní kontext

Řecká literatura – klasické období

5.–4. st. př. n. l.

- vytvoření městských států, athénská demokracie
- rozvoj dramatu

Starořecké drama

od r. 534 vyhlášovaly Athény soutěž o nejlepší tragédii – velký rozvoj

vyvinula se ze sborových zpěvů na počest boha Dionýsa

ze sboru se vydělil herec, který vedl se sborem dialog, vstupovali další herci → vznik složitějších her
posláním divadla je vyvolání estetického účinku (dřív náboženství)

tematika z mytologie a historie

děj: vždy konflikt, obě strany mají svou pravdu

- dodnes se zachovalo pouze 33 her, v nichž se nejčastěji objevují dva rody, Atreovci a Labdakovci

Aischylos (525–455 př. n. l.)

- zdokonalení dramatu pomocí druhého herce, dochovalo se pouze 7 her
- skladatel trilogií – vina, trest, smír

Oresteia – mytologická látka, král Agamemnon

Euripides (481–406 př. n. l.)

- polemizuje se společností a náboženstvím
- propracovanější psychologie postav, hlavně žen
- zachovalo se 19 her

Medea – zhrzená milenka

konec odvrácen šťastnou náhodou – zásahem bohů = deus ex machina (nečekané rozuzlení situace)

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Antigoné/Antigóna – podle jména hlavní hrdinky

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Odvaha žen je stále aktuální téma. Neaktuální je (u nás) neomezená panovnickova moc.

- **pravděpodobný adresát:**

Zdatnější čtenář, hra je psána ve verších a archaickým jazykem.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jde o jednu ze sedmi autorových děl, která se zachovala.

- **tematicky podobné dílo:**

Euripidés – *Médeia*: antická hra, hlavní hrdinkou je odvážná žena

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Existují filmová a především divadelní zpracování, hra se hraje dodnes.